

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a ügyvéd által képviselt felperesnek egyéni ügyvéd által képviselt I. rendű és II. rendű, valamint a személyesen eljáró III. rendű, IV. rendű, V. rendű, VI. rendű, VII. rendű, VIII. rendű, IX. rendű, X. rendű, XI. rendű, XII. rendű, XIII. rendű, XIV. rendű és XV. rendű alperesek ellen öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása és járulékaiknak megfizetése iránt az Orosházi Városi Bíróságnál 7.P.20.215/2006. számon megindított és a Békés Megyei Bíróságnak 1.Pf.25.270/2007/11. számú részítéletével befejezett perében az említett másodfokú részítélet ellen a felperes által 68. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán a 2009. január 13. napján megtartott tárgyalás alapján meghozta a következő

r é s z í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős részítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg az I-II. rendű alpereseknek tizenöt napon belül 72.000 (Hetvenkettőezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget, melyből 60.000 (Hatvanezer) forint a munkadíj és 12.000 (Tizenkettőezer) forint az ÁFA, valamint külön felhívásra az államnak 126.000 (Egyszáz-huszonhatezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket.

I n d o k o l á s :

A felperes módosított keresetében a néhai H. D-né örökhagyó, illetőleg az I. és II. rendű alperesek között 2003. december 1. napján létrejött öröklési szerződés, továbbá a 2004. január 13. napján létrejött öröklési szerződés módosítás érvénytelenségének megállapítását, valamint az örökhagyó hagyatékának a 2003. április 22. napján kelt végrendelet alapján történő átadását, és ennek alapján S., Y. M. utcai ingatlan 1/4 tulajdoni hányadának, a P., 0139/50 helyrajzi szám alatti szántó megjelölésű ingatlan

8301/44192 részilletősége 1/2 részének és a Cs., 0153/28. helyrajzi szám alatti szántó megjelölésű ingatlan 1/2 részének az ő tulajdonába adását kérte.

A keresetét azzal indokolta, hogy a perbeli öröklési szerződés megkötésekor az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - az életkora, cselekvőképtelensége, látásbeli korlátozottsága, valamint az I. és II. rendű alperesek általi befolyásolása miatt - teljes mértékben hiányzott, ezért a jognyilatkozata semmis, ha pedig a belátási képessége csupán korlátozott lett volna, úgy az öröklési szerződés érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása lett volna szükséges.

Az I. és a II. rendű alperes az érdemi ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. A III-XV. rendű alperesek érdemi ellenkérelmet nem terjesztettek elő.

Az elsőfokú bíróság a részítéletével a keresetet az öröklési szerződés érvénytelensége vonatkozásában elutasította, kötelezte a felperest, hogy fizessen meg az államnak külön felhívásra - az ott közölt módon és időben - 126.000 forint le nem rótt illetéket, az I. és II. rendű alpereseknek pedig 15 napon belül együttesen 105.000 forint perköltséget.

Az elsőfokú részítélet által megállapított tényállás szerint az egyedülálló és gyermektelen néhai H. D-né (a továbbiakban: örökhagyó) a II. rendű alperessel 1984. évben, a felperessel pedig az 1990-es években került szorosabb kapcsolatba. A felperes segített az örökhagyónak a háztartás ellátásában, 1990-től 1996-ig a s-i nyaralójának üzemeltetésében, majd 1996-tól a nyaraló üzemeltetését a felperes teljes egészében az élettársával: a XV. rendű alperessel együtt látta el. Az örökhagyónak - kérésére - segítségére volt az I. és II. rendű alperes is, rendszeres kapcsolatot tartott az örökhagyó P. I-val, a gazdálkodását pedig 1991-től dr. H. A. látta el.

1994. május 10. napján az örökhagyó saját kezűleg írt végrendeletet alkotott, amelyben az O., K. K. utcai és az O., K. K. utcai lakóházát egymás közt egyenlő arányban a felperesre és a II. rendű alperesre, a S., Y. M. utcai nyaralóját a felperesre, a II. rendű alperesre és P. I-ra, a szántó ingatlanait pedig a felperesre és a II. rendű alperesre hagyta.

1999. július 29. napján olyan tartalmú újabb végrendeletet készített, amelyben a felperest, a XV. rendű alperest, az I. és II. rendű alperest, továbbá egyes szántóingatlanok tekintetében - kisebb mértékben - P. I-t, 1.000.000 forint készpénz vonatkozásában pedig dr. T. A-t nevezte meg örökösül.

Ezt követően 2002. március 7. napján és 2002. évi november 29. napján készített végrendeletet, melyben P. I-t már nem tette örökösévé.

2003. április 22. napján az örökhagyó két végrendeletet készíttetett dr. H. A-val. Az egyik végrendeletében a s-i nyaraló 1/2 tulajdoni hányadát, az o-i 039/50. helyrajzi számú szántó ingatlan 8301/16301 részilletőségét és a cs-i 0153/2. helyrajzi számú ingatlant egymás közt egyenlő arányban a felperesre és a XV. rendű alperesre hagyta. A másik végrendeletében úgy rendelkezett, hogy az O., K. K. utcai és az O., K. K. utcai ingatlanait, a s-i nyaraló ingatlanának 1/2 részilletőségét, a cs-i 0148/36. hrsz.-ú, a cs-i 0148/37. hrsz.-ú, továbbá a p-i és k-i szántó ingatlanait és az o-i 0139/50 hrsz. szántó ingatlannak az ő tulajdonában álló 8000/16301 részilletőségét egymás közt egyenlő arányban az I. és II. rendű alperes, a készpénz vagyonából pedig 1.000.000 forintot dr. T. A. örököljön.

2002. évben az örökhagyó rákos megbetegedése miatt nőgyógyászati műtéten esett át, a látóideg sorvadása miatt pedig a SOTE Szemészeti Klinikájára keringésjavító infúziós kezelésre járt, amelynek hatására a látásélessége javult, de hosszabb ideig kellett mutatni részére amit el akart olvasni, az utcán pedig homályosan látott.

2003. évig az örökhagyó gondozásra és ellátásra nem szorult, a felperes és a XV. rendű alperes, valamint az I. és II. rendű alperes azonban változó gyakorisággal eljárta hozzá és szükség esetén segített a háztartásában. 2003. május-júniusától az I. és II. rendű alperes rendszeresen ebédet hordott neki, takarított és művelte a kertet, 2003. novemberétől pedig a II. rendű alperes naponta megetette és el is látta őt. 2003. nyarán a felperes és a XV. rendű alperes elszámolt az örökhagyóval a nyaraló üzemeltetésével kapcsolatban, 2003. augusztusától dr. H. A. gépkocsival vitte őt templomba, P. I. pedig változó gyakorisággal látogatta őt.

2003. november 27. napján az örökhagyó a siófoki nyaralójának 1/2 tulajdoni hányadára vonatkozóan adásvételi és életjáradéki szerződést kötött dr. H. A-val, amelyet az I. és II. rendű alperes tanúként írt alá.

2003. december 1. napján az örökhagyó dr. L. A-né közjegyző előtt olyan tartalmú öröklési szerződést kötött az I. és a II. rendű alperessel, amelyben minden ingatlan és ingó vagyonát rájuk hagyta annak fejében, hogy az élete végéig eltartják és gondozzák őt, a lakását és kertjét rendben tartják, orvosi kezeléséről gondoskodnak, a halála után pedig tisztességesen eltemettetik.

Ezt követően, 2004. január hó 13. napján a szerződő felek az öröklési szerződést - többek között dr. H. A. szorgalmazására - dr. L. A-né közjegyző előtt módosították akként, hogy az egyező akaratok szerint az öröklési szerződés nem terjed ki a cs-i 068/9 helyrajzi számú, az o-i 0337/13 helyrajzi számú, a cs-i 0153/28 helyrajzi számú, a k-i 0293/5 helyrajzi számú ingatlanokra, valamint a p-i 0139/50 helyrajzi számú ingatlan 1/3 részére, ezen kívül az örökhagyó megerősítette a korábbi öröklési szerződésbe foglalt végakarátát.

2004. január hó 20-án az örökhagyót dr. B. R. háziorvos látta el. Ekkor a teljesen egyszerű kérdésekre adekvát választ adott, - altesti vérzése, krónikus anémiája és nagymértékben előrehaladott tumoros megbetegedése miatt - legyengült, sápadt, leépuult állapotban volt.

2004. február hó 4-én az örökhagyó rosszul lett, beszédzavar lépett fel nála, a dr. B. R. általi ellátáskor azonban tiszta volt a tudata, és beszélni nem tudott ugyan, de megértette a hozzá intézett kérdéseket.

2004. február hó 4-től 2004. február 23-ig az örökhagyó kórházi ápolás alatt állott. A felvételekor a tudata tiszta volt, de motoros afáziás zavart, mérsékelt diffúz agyi athrópiát, fehérállományi károsodást diagnosztizáltak nála, és beszédzavar, agyi keringési zavar vagy stroke és pnemónia miatt ápolták. A liquorterek az életkornak megfelelően mérsékeltten egyenletesen tágabbak voltak. Ezt követően 2004. március 4-én ismét kórházba került, és ekkor a felvételekor mozgásképtelen volt, nem volt orientált, a szenzomotoros afáziája miatt pedig nem is beszélt.

2004. március hó 7. napján az örökhagyó a kórház krónikus osztályán meghalt, halálát követően a boncolását nem végezték el.

Az örökhagyó hagyatékából a közjegyző a 2005. május 12-én kelt 15216/Kjő.438/2004/12. számú hagyatékátadó végzésével az öröklési szerződés, illetve annak módosítása alapján az öröklési szerződésben feltüntetett ingatlanokat teljes hatállyal, egymás közt egyenlő arányban az I. és II. rendű alpereseknek, míg az öröklési szerződéssel, illetőleg annak módosításával nem érintett ingatlanokat részben törvényes, részben pedig végrendeleti öröklés jogcímén egymás között különböző arányban, a felperesnek és a III-XV. rendű alpereseknek adta át.

A hagyatékátadó végzés ideiglenes hatállyal átadott részét a közjegyző a 2005. október 24. napján kelt 15216/Kjő.438/2004/43. számú végzésével teljes hatályúvá nyilvánította, mert a felperes és a XV. rendű alperes a perindítás tényét a közjegyzőnél nem igazolta.

A hagyatéki eljárás során, 2004. október 22-én a felperes és a XV. rendű alperes mint végrendeleti örökös hagyatéki hitelező igényt terjesztett elő, és a 2003. április 22. napján kelt végrendelet szerint a cs-i 0139/50 helyrajzi számú termőföld 8000/16301 részilletőségére, az O., K. K. utcai ingatlan 1/1 tulajdoni hányadára és a S.-S., Y. M. utcai ingatlan 1/2 tulajdoni hányadára vonatkozó tulajdonjogának a megállapítását, valamint ingóságok kiadását kérte arra hivatkozással, hogy az örökhagyó az általuk elvégzett munka ellenértékével adós maradt, mert azt hangoztatta, hogy annak fejében a halála után majd örökölnék.

Az így megállapított tényállásra alapított döntését az első fokú bíróság azzal indokolta, hogy az öröklési szerződés érvénytelenségét annak a - Ptk. 653. §-ában meghatározott - jogosultnak kell bizonyítania, aki az érvénytelenségre jogot alapít. Az örökhagyó cselekvőképessége öröklési szerződés megkötésekor, illetve módosításakor hiányának a bizonyítása tehát a felperest terhelte, e kötelezettségének azonban a felperes nem tett eleget.

A 2003. december 1-jén kelt öröklési szerződést és annak a 2004. január 13-án történt módosítását tartalmazó közokiratokból kitűnik az, hogy az említett szerződések megkötésében közreműködő közjegyző az örökhagyó végrendelezési képességéről a hozzá intézett kérdésekre adott válaszai alapján meggyőződött, ebből pedig az következik, hogy a közjegyző megítélése szerint az örökhagyó öröklési szerződés kötésére is jogosult volt.

Az örökhagyó perbeli időszakbeli fizikai és szellemi állapotára vonatkozóan a peres felek és az érdektelennek nem tekinthető tanúk önmaguknak és egymásnak is ellentmondó nyilatkozatokat tettek, a felperes tényállításait a perbeli időszakra vonatkozó pszichiátriai orvosi irat nem támasztotta alá, az örökhagyó háziorvosának, kardiológus orvosának és kórházi kezelő orvosának, valamint a végrendeleteinek az elkészítésében közreműködő ügyvédnek a tanúvallomása pedig cáfolta.

Az örökhagyóval távoli rokonságban lévő dr. T. A. Gy. pszichiáter szakorvos a felperes és a XV. rendű alperes felkérésére több mint egy évvel a per megindítása előtt, 2005. június 16-án olyan tartalmú írásbeli nyilatkozatot tett, hogy megítélése szerint az örökhagyó szellemi hanyatlása a halála előtt öt-hat hónappal érte el azt a szintet, amely miatt a belátási képessége már kizárt volt. A tanú azonban érdektelennek nem tekinthető, mert az örökhagyótól még életében 1.000.000 forintot kapott és a 2003. április 22-én kelt végrendelet alapján a hagyatékból további 1.000.000 forinttal maga is részesült volna, a per megindulása előtt a felperes kérésére már feljegyzést készített az örökhagyó szellemi

állapotáról, az örökhagyóval pedig nem orvosként tartott kapcsolatot, róla életében orvosi feljegyzéseket nem készített és orvosi iratokkal az írásbeli nyilatkozatát sem tudta alátámasztani. Mindezek miatt az első- és másodfokú bíróság a nevezett tanú vallomását a tényállás alapjaként nem fogadta el.

Látszólag alátámasztotta a felperes tényállításait P. S-né tanúvallomása, aki úgy nyilatkozott, hogy 2003. évben az örökhagyó már zavart volt, előadta azonban azt is, hogy 2001. évet követően vele már nem találkozott, ezért a vallomására tényállás nem volt alapítható.

Cáfolta ugyanakkor a fentebb nevezettek vallomásának a valódiságát dr. H. A. és Sz. S. tanúk vallomása.

Az előbbi tanú - aki a saját előadása szerint az I. és II. rendű alperessel szemben elfogult, az öröklési szerződésben pedig érdekelt - 1991. óta az örökhagyó ügyeinek intézését teljes körűen ellátta és az 1994. évben készült végrendelet kivételével maga készítette el az örökhagyó végrendeleteit is. Állítása szerint az örökhagyót a gazdálkodása és a hivatalos ügyei 2004. januárjáig folyamatosan érdekelték, és az említett időpontig különösebb gondozásra sem szorult. 2003. december 23-án telefonon beszélt az örökhagyóval, aki megértette, hogy belekerült a perbeli öröklési szerződésbe a vele 2003. november 27-én megkötött életjáradéki és adásételi szerződés tárgyát képező ingatlan is, és az örökhagyó határozottan tudatában volt annak, hogy emiatt a szerződést módosítania kell. Az utóbbi tanú - aki 1997-től 2004. augusztusáig bérlője volt a házrésznek - a vallomása szerint az örökhagyó szellemi állapotával kapcsolatos problémát a 2003. decemberi bérleti díj átadásával bezárólag nem észlelt, mindig tisztában volt azzal, hogy a bérleti díj melyik hónapra vonatkozik és milyen összegeket vett fel.

Az örökhagyó háziorvosát: dr. B. R-t - a tanúvallomása szerint - 1999. évet követően 2004. január 20-án hívták ki az örökhagyóhoz, aki ekkor - a tumoros betegségének előrehaladott volta miatt - leépült, legyengült állapotú volt ugyan, az alapvető kérdésekre azonban adekvát válaszokat adott, a 2004. február 4-én történt ellátáskor pedig már beszédzavar lépett fel nála, beszélni nem, hanem csak bólogatni tudott, a tudata azonban még ekkor is tiszta volt.

2004. február 4-én, a kórházi felvételekor dr. P. N. ugyancsak tiszta tudatot és motoros afáziás zavart állapított meg nála, ami azonban nem jelentette azt, hogy nem értette volna meg, amit mondanak neki.

Az örökgyógyó kardiológus orvosának: dr. K. F-nek - az általa becsatolt orvosi dokumentációkkal alátámasztott - előadásából kitűnően 1999-től 2003. december 27-ig rendszeresen járt nála az örökgyógyó, és a legutóbbi ellenőrzésekor térben és időben egyaránt jól adekvált volt, beszédzavara, idegrendszeri problémája nem volt, nem tapasztalta nála a kognitív funkciók zavarát sem, a kórházi zárójelentésén feltüntetett afáziás zavar okaként pedig a rákos alapbetegsége miatt fellépett krónikus anémiát jelölte meg.

A tanúvallomások összevetése és mérlegelése alapján az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy 2004. januárjáig az örökgyógyót - idős kora ellenére - a pénzügyi és hivatalos ügyei érdekelték, tisztában volt azzal, hogy milyen tartalmú szerződéseket írt alá, és azzal is, hogy a 2003. december 1-jén megkötött öröklési szerződést a korábban megkötött életjáradéki és adásvételi szerződéssel részben azonos tárgya miatt módosítania kell. Homályosan látott ugyan és hosszabb ideig olvasott, de a nyugdíjszelvényét és a receptjeit - a felperes személyes előadása szerint is - alá tudta írni.

A becsatolt kórházi zárójelentések és orvosi iratok alapján megállapítható, hogy az örökgyógyó nem részesült olyan orvosi kezelésben, mely a belátási képességét érintette volna. A 2003. évi december hó 1-től 2004. január 13-ig terjedő - perbeli - időszakra vonatkozóan nem áll rendelkezésre orvosi irat, ebben az időszakban az örökgyógyó pszichiátriai kezelés alatt nem állott, 2004. február 4-től február 23-ig azonban afáziás zavar miatt, majd 2003. március 4-től a március 7-én bekövetkezett haláláig kórházi ápolás alatt állott.

A perben kirendelt dr. Sz. J. igazságügyi orvosszakértő szakvéleménye szerint az örökgyógyó - a fokozódó szellemi hanyatlása és elesettsége, növekvő feledékenysége, beszűkülése és közönyössé válása miatt - a 2003. decemberi és 2004. januári időszakban teljesen cselekvőképessége birtokában lévőnek nem tekinthető, nem állapítható meg viszont az sem, hogy a belátási képessége teljesen hiányzott volna, ezért az örökgyógyót erre az időszakra nézve korlátozottan cselekvőképesnek és belátási képességgel korlátozott mértékben rendelkezőnek minősítette.

A szakértő azonban - a tárgyaláson történt meghallgatásából kitűnően - a perbeli időszakra vonatkozó orvosi iratok hiánya miatt a tanúvallomások alapján vont le az örökgyógyó szellemi állapotára vonatkozó következtetéseket. Az örökgyógyó 2003. november 27. napi és 2003. december 1. napi állapotát hasonlónak ítélte meg, és előadta, hogy önmagában az időskori agyi érelmeszesedés, illetve agyi történés nem feltétlenül, hanem csak attól függően eredményezi a belátási képesség korlátozását, hogy az az agynak melyik területét érinti.

A Ptk. 14. § (1) bekezdése szerint korlátozottan cselekvőképés az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett és a gondnokság alá helyezés hatálya a Pp. 311. § (2) bekezdése alapján a bíróság ítéletének jogerőre emelkedését követő napon kezdődik. A korlátozott cselekvőképességhez tehát szükséges az, hogy a bíróság a nagykorú személyt ilyen hatállyal gondnokság alá helyezze. Nem fogadta el ezért az első fokú bíróság a szakértő véleményének az örökhagyó korlátozott cselekvőképességére vonatkozó - a feltételezéseken alapuló - megállapítását, mert e vonatkozásban a szakértő a saját jogkörét túllépve, a tanúvallomások - bíróság feladatát képező - mérlegelése alapján nyilvánított véleményt. A szakértő ugyanis csak a belátási képesség fokát, tehát azt vizsgálhatja, hogy az érintett személynek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, pszichés állapota, szellemi fogyatkozása, vagy szenvedélybetegsége miatt tartósan, vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent-e, nem pedig azt mondja ki, hogy korlátozottan cselekvőképés.

A fentieket meghaladó részében elfogadott szakértői vélemény alapján az nem állapítható meg, hogy 2003. december 1-jén és 2004. január 13-án az örökhagyó teljesen cselekvőképtelen lett volna, az orvosi iratokból pedig nem lehet visszakövetkeztetni arra sem, hogy az említett időpontokban az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel rendelkezett-e vagy sem.

A felperes a kirendelendő szakértő személyére nézve a bíróság erre irányuló felhívása ellenére nem tett javaslatot, becsatolta viszont dr. A. A-nak az ő felkérésére adott - az alperesek által vitatott - magánszakértői véleményét, amelyet az első fokú bíróság nem szakértői véleményként, hanem - az ítélezési gyakorlatnak megfelelően - csupán a felperes álláspontjaként, előadásaként értékelte.

A magánszakértő - a felperes által a rendelkezésére bocsátott orvosi- és peres iratokra alapított - véleménye szerint az örökhagyó multinfard demenciában szenvedett, melynek a motoros pszichés zavart okozó stroke előtt már valószínűleg sok apró agyi infarktus lehetett az előzménye, ezek a halála előtti 2 évben történhettek, és fokozatos agylágyulás következett be. Amennyiben a boncolás megtörtént volna, a fenti elváltozásokat egyértelműen ki lehetett volna mutatni az agyban.

Az elsőfokú bíróság nem fogadta el a magánszakértő véleményét, mert - a 2003. decemberi pszichiátriai irat hiánya és a boncolás elmaradása miatt - csupán feltételezéseken alapul a szakértőnek az a következtetése, hogy az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége 2003. december 1. napjától a haláláig a pszichés állapota miatt tartósan teljes mértékben hiányzott.

Szükségtelennek találta és ezért mellőzte az elsőfokú bíróság a felperes dr. A. A. tanúkenti kihallgatása és az igazságügyi orvosszakértői vélemény Egészségügyi Tudományos Tanács általi felülvéleményezésének az elrendelése iránt előterjesztett bizonyítási indítványainak teljesítését. A magánszakértői vélemény ugyanis - a már kifejtettek szerint - feltételezéseken alapul, ezért az örökhagyó teljesen cselekvőképtelenségének bizonyítására nem alkalmas, a bíróság által kirendelt dr. Sz. J. szakértői véleménye pedig nem volt ellentmondásos, ezért az ETT kirendelésének a feltételei nem állnak fenn, és az örökhagyó perbeli időszakra vonatkozó belátási képességére vonatkozóan - a pszichiátriai iratok hiánya miatt - megalapozott orvos-szakérői vélemény nem is lenne adható.

A rendelkezésre álló peradatok alapján az első fokú bíróság nem látta bizonyítottnak azt, hogy a perbeli öröklési szerződés megkötésének és módosításának időpontjában az örökhagyó - gondnokság alá helyezés nélkül - teljesen cselekvőképtelen lett volna, és ennek a valószínűségét az örökhagyónak a perben feltárt életkörülményei és életvitele egyébként is cáfolta, ezért a vitás szerződések a Ptk. 17. § (2) bekezdése alapján nem minősülnek semmisnek.

Nincs jelentősége a per eldöntése szempontjából annak, hogy a perbeli időszakban az örökhagyó belátási képessége korlátozott volt-e vagy sem, hiszen az örökhagyó a szerződéses jognyilatkozatait közjegyző jelenlétében tette meg, és őt a bíróság nem helyezte a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá. A cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés nélkül viszont a nagykorú személlyel szemben a korlátozott cselekvőképességhez fűződő jogkövetkezmények nem alkalmazhatók (BH 1987/396.)

Az elsőfokú részítélet ellen a felperes fellebbezéssel élt.

Az I. és II. rendű alperesek a kereset elutasítását kérték.

A III-XV. rendű alperesek érdemi nyilatkozatot nem tettek.

A másodfokú bíróság a részítéletével az első fokú bíróság részítéletét helybenhagyta, kötelezte a felperest, hogy fizessen meg az államnak - külön felhívásra - 126.000 forint fellebbezési eljárási illetéket, az I. és II. rendű alperesnek pedig 15 napon belül 63.000 forint fellebbezési szakban felmerült perköltséget.

A döntését azzal indokolta, hogy téves ugyan az első fokú bíróságnak az a ténymegállapítása, mely szerint P. S-né tanú 2001. évben találkozott utoljára az örökhagyóval, ezért téves az az eljárása is, hogy a nevezett vallomását a bizonyítékok köréből

kirekesztette. A mérlegelésben azonban a másodfokú bíróság az ügy érdemi elbírálására kiható tévedést vagy hiányosságot nem észlelt, ezért arra a következtetésre jutott, hogy az elsőfokú bíróság a bizonyítékokat nem okszerűtlenül mérlegelte.

A bizonyítékok sorában kiemelt jelentősége van a perben kirendelt dr. Sz. J. igazságügyi elmeorvos-szakértő véleményének, aki kizárólag a peradatok, köztük a tanúvallomások alapján tudott az örökhagyó egészségi állapotára és különösen szellemi állapotára következtetni. A szakértő is értékelte, hogy a kihallgatott tanúk vallomása ellentmondásos, melyből egyrészt az állapítható meg, hogy az örökhagyó a friss ismereteket rövid időn belül elfelejtette, bizonyos relációkat még tisztázás, vagy korrigálás után sem mindig tudott pontosan felfogni, másrészt a legalapvetőbb, hétköznapi kérdésekre adott válaszai arra utaltak, hogy gondolkodása, ítéletalkotása megfelelő volt. Mindezen körülményekből logikailag azt a következtetést vont le, hogy az örökhagyónak a szellemi működése 2003. év során fokozatosan, de semmiképpen sem egyik pillanatról a másikra hanyatlott, a beszámítási képesség hiányát azonban csak a 2004. február elején történt kórházba kerülést követően lehet megállapítani. A szakértő megítélése szerint nem állítható, hogy 2003. decemberében 2004. januárjában az örökhagyó cselekvőképességének teljes birtokában volt, de az sem, hogy belátási képessége ebben az időszakban teljesen hiányzott volna, legvalószínűbb az, hogy az örökhagyó belátási képessége ebben az időszakban korlátozott volt.

A felperes a perben eljáró szakértő megállapításait vitatva csatolta dr. A. A. pszichiáter szakorvos magánszakértői véleményét, aki arra a következtetésre jutott, hogy a néhai H. D.-né életének utolsó másfél-két évében fokozatosan szellemileg leépült, 2003. decemberében már betegségének utolsó stádiumában volt, leépülésének hátterében sok apró agyi infarktus, és ezek következtében kialakult agylágyulás állott, így 2003. decemberében a nevezett demenciája súlyos fokozatot ért el. Ebben az állapotban a beteg könnyen befolyásolható és irányítható volt, ezáltal 2003. december 1. napjától haláláig az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljes mértékben hiányzott.

A másodfokú bíróság álláspontja szerint tévedett az első fokú bíróság, amikor dr. A. A. szakértői véleményét csupán a felperes előadásaként vette figyelembe, és elutasította a felperesnek a két szakértői vélemény közötti ellentmondás feloldására irányuló bizonyítási indítványát.

A Pp. 166. § (1) bekezdése a bizonyítási eszközök között sorolja fel a szakértői véleményeket, a szakértőkre vonatkozó részletes rendelkezéseket pedig a 177-183. §-ai tartalmazzák. A Pp. 177. § (1) bekezdésének rendelkezéséből egyértelműen megállapítható, hogy

a perben szakértő az lehet, akit a bíróság szakértőként kirendel, következésképpen a szakértői vélemény akkor lehet bizonyíték, ha azt a bíróság által kirendelt szakértő készíti. A Pp. 3. § (5) bekezdése ugyanakkor a szabad bizonyítás elvét mondja ki, amely értelmében a Pp.-ben nem nevesített egyéb bizonyítási eszközök is felsorakoztathatók a bizonyítékok sorában. Az eljárási törvény nem zárja ki, hogy a polgári eljárás résztvevői valamely szakkérdésben írásbeli véleményt csatoljanak az iratokhoz, mely olyan szakembertől származik, akit a bíróság az ügyben szakértőként nem rendelt ki. Az ilyen, rendszerint megbízási szerződés alapján készült „magánszakértői vélemény” perbeli megítélése azonban összetettebb az első fokú bíróság által hivatkozott, és a magánszakértői véleményt a fél álláspontjával azonosító kijelentésénél.

Az esetek egy részében a fél a kereseti tényállás szakszerű előadása érdekében szerez be magánszakértői véleményt, amely valóban nem más, mint a fél szakmai nyelvezetbe foglalt álláspontja. Más a helyzet azonban akkor, ha a fél az objektív tényfeltárás igényével készített magánszakértői véleményt, amit a perben nem álláspontjának kifejtésére, hanem álláspontjának alátámasztásául - bizonyítékként - kíván felhasználni. Az ilyen magánszakértői véleményt bizonyítékként indokolt kezelni akkor is, ha az abban foglaltakat a bíróság nem fogadja el. Ilyen esetben a perbeli szakvélemény kétségeit a Pp. 182. § (3) bekezdésében írtak szerint kell eloszlatni a megalapozott tényállás megállapításához.

Tekintettel arra, hogy a felperes fellebbezését elsődlegesen dr. A. A. igazságügyi elmeorvos-szakértő véleményére alapította a másodfokú bíróság kis terjedelmű részbizonyítás keretében dr. Sz. J. szakértőt felhívta szakvéleményének a dr. A. A. szakértő ténymegállapításaival kapcsolatos álláspontja kifejtésére, szakértői véleményének kiegészítésére.

Dr. Sz. J. kiegészítő szakvéleményében egyetértett dr. A. A. szakértővel abban, hogy az örökhagyót vizsgáló, illetve ellátó orvosok véleményét - mint nem elmeorvos-szakértői ténymegállapításokat - kritikával kell fogadni, azonban úgy nyilatkozott, hogy azok olyan hasznos információkat tartalmaznak, amelyeket helytelen volna teljesen figyelmen kívül hagyni. Egyetértett dr. A. A.-val abban is, hogy az örökhagyó évek óta zajló daganatos megbetegedésén túl agyi érrelmeszesedésben és következményes szellemi leépülésben szenvedett, ami állapotában fokozatos csökkenést és hanyatlást eredményezett, ennél fogva nyilvánvalóan fokozottan befolyásolható, irányítható szellemi állapotban volt. Kiegészítő szakvéleményében azonban utalt arra is, hogy az örökhagyó szellemi és önálló ügyintézési képessége a halála előtti fél, esetleg két éven belül hullámzó volt. Olymértékben cselekvőképes, mint egy pszichésen egészséges személy természetesen

nem volt, de az nem állapítható meg, és nem bizonyítható, hogy belátási képessége ebben az időpontban már teljesen hiányzott volna. Betegsége szellemi értelemben végállapotban nem 2003. év ősze, hanem 2004. január közepe óta volt, ezért dr. Sz. J. szakértői véleményének az ügy érdemére vonatkozó megállapításait továbbra is fenntartotta.

A másodfokú bíróság dr. Sz. J. szakmai érvekkel alátámasztott kiegészített szakértői véleményt aggálytalannak találta, és ítélezése alapjául elfogadta, nem tartotta szükségesnek a szakértők személyes meghallgatását, illetve a meglévő szakértői vélemények felülvéleményezését sem, mivel arra vonatkozó peradat, amely az örökhagyó belátási képességének a jognyilatkozatok tételekor fennálló teljes hiányát kétséget kizáró módon igazolta, nem állt rendelkezésre. Az örökhagyó belátási képességének korlátozottsága - gondnokság alá helyezés nélkül - viszont nem eredményezi a keresettel támadott szerződések érvénytelenségét, az első fokú bíróság e körben kifejtett jogi álláspontja maradéktalanul helytálló.

A jogerős részítélet ellen a felperes felülvizsgálati kérelemmel élt annak hatályon kívül helyezése és az öröklési szerződés, valamint az öröklési szerződés-módosítás érvénytelenségének megállapítása iránti keresetének helyt adó határozat hozatala iránt.

A felülvizsgálati kérelmének részletesen kifejtett indokai szerint a jogerős részítélet a Pp. 163-169. §-ait, 182. § (2)-(3) bekezdését, 206. § (1) bekezdését, valamint a Ptk. 17. § (1) bekezdését sérti.

Az I. és II. rendű alperesek felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős részítélet hatályban tartására irányult.

A III-XV. rendű alperesek felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztettek elő.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős részítéletet a Pp. 275. § (2) bekezdése alapján csak a felülvizsgálati és csatlakozó felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta felül.

I.1. A jogerős részítélet a felülvizsgálattal támadott körben a peres felek egymással ellentétes előadásának, a kihallgatott tanúk egymásnak ugyancsak ellentmondó vallomásának, a perben kirendelt igazságügyi orvos-szakértő - másodfokú eljárásban kiegészített - véleményének, valamint a becsatolt orvosi iratok és egyéb okirati bizonyítékok adatainak az egymással való egybevetése, azok okszerű,

logikai ellentmondásoktól mentes, és a Pp. 206. § (1) bekezdésében foglalt elveknek egyébként is megfelelően történő értékelése alapján, megalapozottan állapította meg a tényállást.

Ennek során a bizonyítási teher Pp. 164. § (1) bekezdésében foglalt főszabályának a helyes alkalmazásával értékelték a felperes terhére annak a bizonyítatlanságát, hogy a perbeli szerződés megkötésének és módosításának időpontjában az örökhagyó - a Ptk. 17. § (1) bekezdése szerint - gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen lett volna azért, mert olyan állapotban volt, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg - teljesen hiányzott volna.

2. A Pp. - felperes által hivatkozott - 182. § (2) bekezdése szerint a szakértőhöz a véleményre vonatkozólag ennek előterjesztése után kérdéseket lehet intézni, a (3) bekezdése értelmében ha a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával, más szakértő leletével vagy a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a szakértő köteles a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást megadni, a fél erre irányuló indítványa alapján pedig a bíróság más szakértőt rendelhet ki.

Helyesen mutatott rá a másodfokú bíróság a részítéletének indokolásában arra, hogy a Pp. 166. § (1) bekezdése a bizonyítási eszközök között sorolja fel a szakértői véleményeket, a szakértőkre vonatkozó részletes rendelkezéseket pedig a 177-183. §-ai tartalmazzák. A Pp. 177. § (1) bekezdésében foglaltakból az következik, hogy a perben szakértő az lehet, akit a bíróság szakértőként kirendel, következésképpen a szakértői vélemény akkor lehet bizonyíték, ha azt a bíróság által kirendelt szakértő készíti. A Pp. 3. § (5) bekezdése ugyanakkor a szabad bizonyítás elvét mondja ki, amely szerint a bizonyítékok körébe tartoznak a Pp.-ben nem nevesített egyéb bizonyítási eszközök is, azt pedig az eljárási törvény nem zárja ki, hogy a polgári eljárás résztvevői valamely szakkérdésben olyan szakembertől származó írásbeli véleményt csatoljanak az iratokhoz, akit a bíróság az ügyben szakértőként nem rendelt ki, az ilyen - rendszerint megbízási szerződés alapján készült - „magánszakértői vélemény” perbeli megítélése pedig összetettebb az első fokú bíróság által hivatkozott, és a magánszakértői véleményt a fél álláspontjával, illetve előadásával azonosító kijelentésénél. Az esetek egy részében a fél a kereseti tényállás szakszerű előadása érdekében szerez be magánszakértői véleményt, amely valóban nem más, mint a fél szakmai nyelvezetbe foglalt álláspontja. Más a helyzet azonban akkor, ha a fél az objektív tényfeltárás igényével készített magánszakértői véleményt, amit a perben nem álláspontjának kifejtésére, hanem álláspontjának alátámasztásául - bizonyítékként

- kíván felhasználni. Az ilyen magánszakértői véleményt bizonyítékként indokolt kezelni akkor is, ha az abban foglaltakat a bíróság nem fogadja el. Ilyen esetben a perbeli szakvélemény kétségeit a Pp. 182. § (3) bekezdésében írtak szerint kell eloszlatni a megalapozott tényállás megállapításához.

Helyesen járt el tehát a másodfokú bíróság akkor, amikor a felperes által becsatolt magánszakértői véleményben foglaltakra tekintettel a bíróság által kirendelt orvos-szakértő véleményének a kiegészítését rendelte el, és a kiegészített szakvéleményt - a részletesen kifejtett helyes indokai miatt - aggálytalannak találta és az ítélezése alapjául elfogadta.

3. A Pp. 163. § (1) bekezdése szerint a bíróság csak a per eldöntéséhez szükséges tények megállapítása végett rendel el bizonyítást, e tények körét viszont nem a felek bizonyítási indítványai, hanem a per érdemi elbírálására irányadó anyagi jogi, kivételesen pedig eljárásjogi szabályok határozzák meg.

A Pp. - 2006. január 1. napja előtt hatályos - 182. § (4) bekezdése úgy rendelkezett, hogy olyan szakkérdésekben, amelyek körében az igazságügyminiszter a felülvizsgálatra a 183. § értelmében valamely szakértő testületet, hatóságot vagy szervet jelölt ki, más szakértő véleményének beszerzése helyett a vélemény felülvizsgálatát kell elrendelni, a Pp. 183. § alapján pedig ilyen szakkérdésnek minősült - többek között - az orvosi szakág körébe tartozó szakkérdés is, amelyben a kijelölt felülvéleményező testület az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottsága (a továbbiakban: ETT) volt. A Pp. 182. § (4) bekezdését azonban az igazságügyi szakértő nemperes eljárásban történő kirendeléséről és ezzel összefüggésben a Pp. módosításáról szóló 2005. évi XLVIII. törvény 16. § (2) bekezdésének a) pontja 2006. január 1-jétől hatályon kívül helyezte. A további bizonyítás szükségessége esetén sem lett volna tehát eljárásjogi lehetősége a perben eljáró bíróságoknak arra, hogy más szakértő kirendelése helyett a kiegészített szakértői vélemény ETT általi felülvizsgálatát rendeljék el.

Az utóbb hivatkozott törvény 12. §-a ugyanakkor 2006. január 1. napjától kezdődő hatállyal a Pp. 183. §-át is módosította akként, hogy a bíróság az igazságügyminiszter rendeletében meghatározott körbe tartozó szakkérdésekre - szakértőként történő véleménynyilvánítás végett - a rendeletben meghatározott testületet kereshet meg, és a testület - külön törvényben meghatározott - bizottságban jár el. Szakértői testületet azonban a bíróság - a Pp. 183. § 2006. január 1. napját megelőzően hatályos szövegével szemben - csak akkor rendelhet ki, ha a perben felmerülő szakkérdés a 182. § alapján, két egymástól független szakvélemény előterjesztése után, a kirendelt szakértők személyes meghallgatása során sem tisztázható (Pp. 183. § (1)-(2) bek.).

A kiegészített orvosszakértői vélemény és az egyéb peradatok alapján a felek jogvitájának az érdemi elbírálására irányadó Ptk 17. § (1) és (3) bekezdésének alkalmazásához szükséges tények köre más szakértő kirendelése és a szakértők személyes meghallgatása nélkül is megalapozottan megállapítható volt, ezért a szakértői testület kirendelésének az eljárásjogi feltételei pedig nem álltak fenn. Nem sértettek tehát eljárásjogi szabályt a perben eljáró bíróságot azzal, hogy a felperes által indítványozott további bizonyítást mellőzték.

A Pp. 270. § (2) és 275. § (3) bekezdésében foglaltakból viszont az következik, hogy a tényállás megállapításának a módjára vonatkozó és az ügy érdemi elbírálására is lényeges kihatással lévő eljárásjogi szabálysértés hiányában a szabad bírói mérlegeléssel megállapított tényállás felülvizsgálati eljárás keretében történő felülmérlegelésének, a bizonyítékok újbóli értékelésének nincs helye.

II. A Ptk. 17. § (1) bekezdése szerint gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen az, aki olyan állapotban van, hogy ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg – teljesen hiányzik, a (2) bekezdése értelmében pedig a gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen személy jognyilatkozata – főszabály szerint – semmis.

A felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás szerint az örökhagyó a perbeli öröklési szerződés megkötésének és módosításának időpontjában nem volt olyan állapotban, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – tartósan vagy jognyilatkozata megtételekor átmenetileg – teljesen hiányzott volna, ezért a szerződéses jognyilatkozata érvényes.

A kifejtettek miatt a Legfelsőbb Bíróság a jogerős részítéletet – a Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazott Pp. 254. § (3) bekezdése alapján az érdemi döntés helyes indokaira is utalva – a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése alapján rendelkezett a Legfelsőbb Bíróság a pernyertes I-II. r. alperes felülvizsgálati eljárással felmerült költségeinek, a 6/1986./VI.26./ IM rendelet 13. §-ának (2) bekezdése, valamint a 15/A. §-a szerint pedig a felperes illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illeték viseléséről.

Budapest, 2009. január 13.

a tanács elnöke, előadó bíró, bíró

A kiadmány hitelével:

tisztviselő

R.I-né